
BIBLIOTEKE I INTELEKTUALNA SLOBODA

IFLA/FAIFE

UDK 026/027:342.727
02:061.2(100)

„Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, što obuhvata i pravo da ne bude uznemiravan zbog svog mišljenja, kao i pravo da traži, prima i širi obaveštenja i ideje bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice“.

Član 19 *Opšte deklaracije Ujedinjenih nacija o pravima čoveka*¹

¹ The Universal Declaration of Human Rights - Opšta deklaracija Ujedinjenih nacija o pravima čoveka – *урум. ūpes.*

Pravo na znanje

Svi ljudi imaju osnovno pravo na pristup svim oblicima znanja, na kreativnost i intelektualni rad, kao i pravo na javno izražavanje svog mišljenja. Pravo na znanje i pravo izražavanja su dva aspekta istog načela. Sloboda izražavanja se ostvaruje putem očuvanja prava na znanje. Pravo na znanje je suštinski povezano sa slobodom mišljenja i savesti, kao i sa svim drugim osnovnim ljudskim pravima. Sloboda mišljenja i sloboda izražavanja su neophodni preduslovi za slobodu pristupa informacijama.

Pravo na pristup informacijama i idejama je od najveće važnosti za svako društvo. Ukoliko građani treba da učestvuju i prave izbore na osnovu informacija, moraju da imaju pristup političkim, društvenim, ekonomskim informacijama i kulturnim izrazima. Potreban im je pristup najširem opsegu ideja i informacija. Sloboda, prosperitet i društveni razvoj zavise od obrazovanja, kao i od neograničenog pristupa znanju, mišljenjima, kulturi i informacijama.

Pravo na intelektualnu slobodu je esecijalno za stvaranje i razvoj demokratskog društva.

Putevi ka znanju

Sloboda pristupa informacijama, putem javnih institucija kao što su biblioteke, pretenduje da pojedincu garantuje sve mogućnosti da se susretne sa slobodnim izražavanjem. Osnovnu komponentu opšteg pristupa čine visokokvalitetne bibliotečke usluge. Opredeljenost za intelektualnu slobodu predstavlja glavnu obavezu za bibliotečko-informacionu profesiju. Biblioteke i bibliotečko osoblje zbog toga treba da budu odani načelima intelektualne slobode, neograničenom pristupu informacijama i slobodi izražavanja, kao i priznavanju prava na privatnost bibliotečkih korisnika.

- Biblioteke pružaju pristup informacijama, idejama i proizvodima imaginacije. One služe kao putevi ka znanju, mišljenju i kulturi.
- Biblioteke pružaju osnovnu podršku za učenje tokom čitavog života, nezavisno donošenje odluka i kulturni razvoj – podjednako za pojedince i grupe.
- Biblioteke doprinose razvoju i negovanju intelektualne slobode i pomažu u očuvanju osnovnih demokratskih vrednosti i opštih građanskih prava.
- Biblioteke imaju odgovornost da garantuju i omogućće pristup svim oblicima znanja i intelektualnih aktivnosti. Zbog toga će biblioteke nabavljati, čuvati i činiti dostupnim najširi opseg različitih materijala koji odslikavaju pluralitet i raznolikost društva.
- Biblioteke treba da obezbede da izborom i dostupnošću bibliotečkih materijala i usluga rukovode profesionalni obziri, a ne politički, moralni i verski stavovi.
- Biblioteke treba da slobodno prikupljaju, organizuju i daju na korišćenje informacije, kao i da se opiru bilo kojoj vrsti cenzure.

- Biblioteke će izraditi materijale, objekte i servise podjednako dostupne svim korisnicima. Ne sme da postoji diskriminacija na osnovu rase, verskog opredeljenja, razlike među polovima, godina ili bilo kog drugog osnova.
- Bibliotečki korisnici će imati pravo na ličnu privatnost i anonimnost. Bibliotekari i ostalo bibliotečko osoblje trećim licima neće otkrivati identitet korisnika ili materijale koje oni koriste.
- Biblioteke koje se finansiraju iz javnog sektora i u kojima javnost ima pristup držaće se načela intelektualne slobode.
- Bibliotekari i ostali zaposleni u takvim bibliotekama dužni su da se pridržavaju ovih principa.
- Bibliotekari i ostalo profesionalno bibliotečko osoblje ispuniće svoje obaveze prema svom poslodavcu i prema svojim korisnicima. U slučajevima sukoba između ove dve strane, dužnost prema korisniku će prevagnuti.

IFLA i IFLA/FAIFE

IFLA² podržava, brani i promovise osnovna ljudska prava definisana u članu 19 *Opšte deklaracije Ujedinjenih nacija o pravima čoveka*. Ova obaveza je potvrđena *Izjavom o bibliotekama i intelektualnoj slobodi*³ koju je odobro Izvršni odbor, 25. marta 1999. godine.

IFLA je međunarodna organizacija koja reprezentuje više od 1600 članova u skoro 150 zemalja širom sveta. IFLA je osnovana 1927. godine u Edinburgu. Ona je prva i najveća međunarodna neprofitna, nevladina organizacija kojoj je cilj da unapredi bibliotekarstvo.

² IFLA – International Federation of Library Associations and Institutions - Međunarodna federacija bibliotekarskih udruženja i institucija – *ūpym. ūpēv.*

³ tatement on Libraries and Intellectual Freedom – *ūpym. ūpēv.*

Osnovna uloga IFLA-e je da bibliotekarima širom sveta omogući opšti forum za međunarodne kontakte i razmenu ideja i iskustva. Ona promovise međunarodno razumevanje, saradnju, razmenu, istraživanje i razvoj na svim poljima bibliotečkog delovanja – i predstavlja telo za zastupanje bibliotekarstva po pitanjima od međunarodnog značaja.

IFLA/FAIFE⁴ predstavlja instrument IFLA-e za promovisanje intelektualne slobode i osnovne misije biblioteka kao kapija ka znanju i idejama.

IFLA/FAIFE je započela sa radom 1997. godine i zasnovana je na IFLA-inoj rezoluciji usvojenoj u Kopenhagenu...

Kroz IFLA/FAIFE inicijativu IFLA promovise intelektualnu slobodu u svim aspektima, direktno ili indirektno, koja je u vezi sa bibliotekama i bibliotekarstvom. IFLA/FAIFE nadgleda stanje intelektualne slobode u bibliotečkoj zajednici širom sveta, podržava razvoj IFLA-ine praktične politike, saraduje sa drugim međunarodnim organizacijama koje se bave ljudskim pravima i reaguje na pojavu kršenja slobodnog pristupa informacijama i slobode izražavanja.

IFLA/FAIFE misija i delovanje

Sveobuhvatni cilj IFLA/FAIFE je da podigne svest o suštinskoj povezanosti između bibliotečkog koncepta i vrednosti intelektualne slobode. Da bi to postigla IFLA/FAIFE sakuplja i dostavlja dokumentaciju i trudi se da stimuliše dijalog podjednako unutar i izvan bibliotečkog sveta.

Rad IFLA/FAIFE podržavaju mreže kolega, mediji, aktivisti za ljudska prava i ostali. Nastoje IFLA/FAIFE da deluje kao sabirna tačka po pitanjima intelektualne slobode, bibliotekâ i bibliotekarstva.

IFLA/FAIFE održava i ažurira informacioni servis na Internetu i izdaje godišnji izveštaj za javnu upotrebu o stanju slobode pristupa informacijama i slobode izražavanja, u okviru bibliotečkog sveta.

IFLA/FAIFE predlaže i promovise IFLA-ina opšta načela u vezi intelektualnih sloboda. Predlaže IFLA-ine stavove i sprovodi odgovarajuće akcije na međunarodnim i nacionalnim nivoima.

IFLA/FAIFE reaguje na kršenja prava na slobodu pristupa informacijama i slobodu izražavanja, koje pogađaju biblioteke i bibliotekarstvo. Pruža savete i pomoć bibliotekarima, bibliotekama ili bibliotečkim udruženjima na njihov zahtev.

IFLA i IFLA/FAIFE podržavaju i saraduju sa relevantnim međunarodnim telima, organizacijama ili kampanjama poput Uneska, PEN International-a, Člana 19, Index on Consorship, IFEX-a i Amnesty International-a.

.....
Prevela sa engleskog Tanja Tasić
.....

Napomene urednika

« Tekst je preuzet sa prethodne verzije IFLA-inog sajta, aktivne do februara 2009. godine, sa adrese: www.ifla.org/en/faife. U nešto izmenjenom i drugačije organizovanom obliku, tekst se može naći i na novoj verziji sajta, na istoj adresi.

«« Naslov originalnog teksta: IFLA/FAIFE. Libraries and Intellectual Freedom

.....
⁴ FAIFE – Free Access to Information and Freedom of Expression – Komitet za slobodan pristup informacijama i slobodu izražavanja – *їрим. їрев.*